

Третяк О. С., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та методики викладання історії і суспільних дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. (м. Чернігів)

ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ, КОМПОНЕНТИ ТА СТИЛІ РОБОТИ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті висвітлено компоненти роботи куратора студентської групи. Розглянуто особливості завдань та функцій куратора, позитивні та негативні стилі управління академічною групою, визначені принципи роботи куратора.

Ключові слова: куратор студентської групи, завдання та функції куратора, принципи та компоненти роботи куратора.

В статье представлены компоненты работы куратора студенческой группы. Рассмотрены особенности задач и функций куратора, положительные и отрицательные стили управления академической группой, определены принципы работы куратора.

Ключевые слова: куратор студенческой группы, задачи и функции куратора, принципы и компоненты работы куратора.

Постановка проблеми у загальному виді. Аналіз положень про куратора академічної групи показує, що здебільшого куратором студентської групи призначається штатний викладач, який, як правило, має стаж роботи у виші не менше 3-х років, який користується авторитетом, відзначається високими моральними якостями, володіє педагогічною майстерністю та організаторськими здібностями і може забезпечити позитивний вплив на студентів. При тому, у куратора має бути особиста готовність до виховної роботи, високий рівень загальної культури та комунікабельність [5; 6].

Навіть побіжний перелік завдань, що постають перед куратором академічної групи, вказує на актуальність і важливість визначення принципів, стилів управління групою та компонентів роботи, які мають сприяти у становленні викладача вишу як людини, яка здатна позитивно впливати на студентів і забезпечувати формування здорового морально-психологічного клімату в їх середовищі, професійних якостей необхідних в їх подальшій професійній діяльності через планомірну консультативну, організаторську та виховну роботу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблематиці роботи кураторів присвятили свої публікації такі дослідники як О. Власова [1], Т. Волковницька [2], С. Чебоненко [8],

Н. Желябіна [3], Т. Осипова [4] та ін. При тому, науковці [1, с. 31; 2, с. 45; 8, с. 254-255 та ін.] зосередили увагу на необхідності формування готовності у студентів до навчання, руйнацію роками вироблених у них установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій набутих в середній школі, набуття нових навичок та вмій здійснювати саморегуляцію, надання куратором практичної допомоги у вирішенні багатьох питань і проблем, створенні органів студентського самоврядування, залученні до суспільного життя вишу, використанні куратором варіативних форм і методів як індивідуальної, так і групової роботи зі студентами, тематиці виховних годин, педагогічній майстерності кураторів тощо. Проте, питання, що стосуються принципів та компонентів роботи куратора академічної групи у вищому навчальному закладі ними практично не розглядалися.

Метою статті є визначення принципів та змісту компонентів роботи, що сприяють становленню викладача вишу як куратора академічної групи.

Викладення основного матеріалу. Деякі дослідники (О. Власова, Т. Волковницька та ін.) зазначають, що вагомий вплив на успішну адаптацію студентів та їх діяльність значною мірою здійснюють сукупність завдань та технологій, які реалізує викладач-куратор. Слід зазначити, що завдання куратора, на думку Т. Волковницької, охоплюють різні сфери життєдіяльності студентів

академічної групи, а саме: «розробку, розвиток і корекцію напрямів поза навчальної роботи з розвитку та становлення особистості студента; створення банку даних про творчі організаторські здібності студентів та їхній подальший розвиток у процесі виховної роботи; активізацію виховної роботи із залученням студентів до творчого, освітньо-пізнавального, наукового процесу в поза аудиторний час; залучення до роботи групи всіх студентів; проведення поза аудиторних заходів за різною тематикою» [2, с. 45]. При такому підході до роботи, від куратора вимагається «постійно творчо розвиватись, вдосконалювати виховні техніки, засвоювати нові методи впливу на студентів, опрацьовувати нові актуальні для молоді теми» [2, с. 46].

Перелік завдань у роботі куратора не обмежується вище наведеними, адже академічна група є стійким утворенням, в якому знаходять відображення всі елементи, що характеризують його як колектив з притаманними йому соціально-психологічними явищами, такими як групова думка, конформізм, розподіл соціальних ролей, лідерство (формальне і неформальне), навіюваність, поділ на «своїх» і «чужих», утворення мікрогруп, традиції тощо.

Як показує проведений аналіз, особливим пакетом завдань, що стоять перед куратором, С. Чебоненко [8] вважає такі як: сприяння в адаптації першокурсникам (інформування про особливості навчання та поведінки, взаємовідносин в групі; виявлення інтересів і здібностей; сприяння в організації вільного часу та дозвілля; залучення до суспільного життя та контроль за поведінкою в гуртожитку та ін.); стимулювання до навчання і дотримання встановленого порядку (застосування методів заохочення та покарання); розподіл завдань та доручень курсантам; визначення людей, які мають вплив на групу і залучення їх до виконання управлінських функцій; надання допомоги членам академічної групи у формуванні колективних традицій (поздоровлення членів групи з важливими для них подіями; взаємодопомога у складних життєвих ситуаціях; спільне відвідування різноманітних культурно-масових заходів;

організація дозвілля; шефство над курсантами, які мають проблеми із навчанням та ін.).

О. Власова націлює куратора на сприяння в адаптації студента-першокурсника та зміну сформованих у нього стереотипів поведінки через відповідні напрями свого втілення: «1) навчально-виховний процес; 2) раціональне використання бюджету часу; 3) сферу формальної і неформальної взаємодії тощо.

Адаптація студентів у кожному з цих напрямів відрізняється за ступенем складності й особливостей, які залежать з одного боку від індивідуальної здатності студентів до сприйняття нового середовища, а з іншого – від специфіки вищого навчального закладу» [1, с.32].

Відповідно до задекларованого підходу, дослідниця цього питання [1], в роботі куратора націленій на сприяння в адаптації студентів академічної групи, виділяє такі важливі на її думку моменти, як:

– проведення екскурсії по навчальному закладу й створення «Пам'ятки першокурсника» в якій міститься інформація з наступних питань: структура університету; правила внутрішнього розпорядку, які необхідно знати студенту та графік дзвінків; права та обов'язки студентів; інформація про заліки та екзамени першого року навчання; критерії оцінювання знань студентів на протязі поточного контролю й екзаменаційної сесії; інформація про посадових осіб університету; факультету, кафедр, телефонах деканату та кафедр;

– співробітництво кураторів академічних груп та психологічної служби університету, що виявляється у проведенні психологічної діагностики студентів, оцінці рівня розвитку взаємовідносин в групі, виявленні комунікативних і організаторських схильностей, проведенні індивідуальних і групових консультацій, профілактиці стресових ситуацій, емоційних труднощів;

– вироблення у студентів уміння працювати з навчальною літературою, логічно мислити й алгоритмізувати різноманітні, в тому числі й навчальні завдання та життєві ситуації;

– зайнятість студентів у поза навчальний час, організація активного дозвілля.

Вивчення сутності та особливостей завдань [6] також показало, що серед головних завдань у діяльності куратора є реалізація, на рівні академічної студентської групи, комплексного процесу виховання у напрямках, які орієнтовані на громадянське виховання та формування суспільних якостей особистості (громадянської самосвідомості, поваги до закону, суспільної активності, відповідальності, професійної етики), виховання людяності і моральної позиції (поваги до прав і свобод особистості, релігійної та етнічної толерантності, гуманності, порядності), виховання поваги до культурних цінностей, опанування професійної етики, сімейне, екологічне виховання, пропаганду здорового способу життя.

Потреба в організації ефективної системи патронажу з боку викладача над студентами академічної групи зумовила виникнення цілого обсягу функцій куратора, які напряму пов'язані з реалізацією наведених завдань. Як зазначає Н. Желябіна, що «куратор вищого навчального закладу виконує такі функції:

- організаторську (керівник, провідник у лабіринті знань, умінь, навичок);
- інформаційну (носій найновішої інформації);
- трансформаційну (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання);
- орієнтовно-регулятивну (структура знань педагога визначає структуру знань студента);
- мобілізуючу (переведення об'єкта виховання у суб'єкт, самовиховання, саморуху, самоутвердження)» [3, с.14].

У процесі виконання вище наведених завдань та функцій, діяльність куратора пов'язана з проявом комунікативних здібностей і навичок ефективного спілкування та власним стилем роботи. В психології управління детально описані різні стилі керівництва групами людей та виділені як їхні позитивні, так і негативні аспекти [7].

Спираючись на власний багаторічний досвід роботи куратором, здійснимо спробу виділити основні стилі, щоб потім перейти

до визначення педагогічних умов необхідних для становлення куратора академічної групи як лідера, який здатний позитивно впливати на студентів.

Серед основних стилів керівництва академічною групою можна назвати такі стилі як:

1. **Куратор-диктатор.** Даний стиль є ефективним на етапі адаптації студентів, коли вони ще не знають, які завдання виконувати, які існують вимоги і процедури, коли ще не сформовані органи студентського самоуправління і існують обмеження в часі для прийняття рішень. Цей стиль є найменш результативним, якщо куратор буде тяжіти до дрібної опіки і частіше звертатиме увагу на зовнішні, більш формальні показники діяльності окремих студентів та групи в цілому. Студенти будуть втрачати ініціативу, взаємовідносини в групі ставатимуть напруженими, вони будуть прагнути уникати свого куратора, пропускати заняття, прискіпливо ставитися до його самооцінки та комунікативної культури, вміння справлятися зі своїми емоціями.

2. **Куратор-бюрократ.** Такі куратори працюють формально, спираючись виключно на існуючі положення, розпорядження, плани і стежать за тим, щоб студенти їх точно виконували. Цей стиль є придатним, коли студентам треба довести правила внутрішнього розпорядку, певні вимоги з питань безпеки або стандарти пов'язані зі збереженням майна в навчальному корпусі чи гуртожитку тощо. Куратор-бюрократ пунктуально здійснює облік відвідування навчальних занять, презентує студентам вимоги адміністрації вишу. Поряд з тим, практично не цікавиться життям групи і системою взаємовідносин. Студенти втрачають інтерес та зацікавленість в роботі та взаємодії і роблять лише те, що від них очікують і не більше.

3. **Куратор-демократ.** Важливе місце куратор відводить співпраці з групою, адекватній оцінці як окремих студентів, так і групи в цілому. Зацікавлює у прояві ініціативи, вважає за потрібне заглиблюватися в життя групи і інформує про різні аспекти їх діяльності, стимулює студентів через заохочення, надає можливість розвиватися студентському самоврядуванню, формує колективну

відповідальність. Разом з тим, зловживання цим стилем часом призводить до загострення проблем, що пов'язані з втіленням різних помилкових ідей студентів, затягуванням часу при прийнятті рішення куратором, зменшення уваги до відвідування студентами занять, виконання ними навчальних програм, їх успішності у навчанні.

4. Куратор-ліберал. Цей стиль у перекладі з французької мови «Laissez-Faire» означає «дозвольте робити» і характеризує куратора, який надає можливість студентам максимальну свободу самим проявляти ініціативу за відсутності належного контролю за ходом виконання запланованих заходів. Якщо студентська група є достатньо сформованою, активно працюють органи студентського самоврядування, а студенти є надійними та відповідальними і прагнуть самі вирішувати свої проблеми, то такий стиль може бути виправданий. Але перекладення обов'язків куратора на плечі студентів і сподівання на те, що студенти можуть виконувати роботу за нього, негативно позначається на формуванні позитивного психологічного клімату в групі, викликає невимогливість та відсутність емоційних контактів зі студентами, у деяких студентів формується прагнення перекладати виконання поставлених завдань на інших, куратор не завжди готовий до прийняття необхідних важливих рішень.

На практиці зустрічаються випадки, коли викладачі-куратори застосовують відверто негативні стилі управління. Прикладом цьому є стиль, коли куратор поводить себе зі студентами як з «малими дітьми» начебто вони самі не здатні виконати поставлені завдання, надає їм постійні інструкції, перевіряє все, що вони роблять та робить їх залежними від його оцінки. Інший випадок невдалого керівництва, коли куратор з'являється перед групою епізодично, вважаючи себе дуже «високоповажною» та «зайнятою особою» і лише у випадку, коли у студентів виникають проблеми із задачею сесії, чи дисципліною. Зазвичай такий куратор жорстко критикує, погрожує, нікого не хоче вислухати та дає вказівки навіть не розібравшись у причинах проблем. Ще одним із негативних стилів управління є стиль, коли куратор уникає

спілкування з групою, що унеможливає отримання інформації, вироблення реального плану роботи, взаємодії з адміністрацією вишу. Такі куратори можуть мати своїх улюбленців, а інших студентів просто ігнорують і навмисно приховують їхні заслуги. Якщо студенти демонструють якісь досягнення, то вони це приписують собі. В протилежному випадку, куратор, як суддя, завжди має рацію і ніколи не помиляється.

Таким чином, в основі діяльності куратора мають лежати вихідні принципи, що є основою регуляції відносин в системі «куратор – академічна група», «куратор – студент», «куратор – адміністрація вишу», «куратор – батьки студента». До основних принципів можна віднести:

– **принцип отримання всебічної інформації** як про окремого студента так і про групу (зібрана інформація має відображати соціально-демографічні дані, схильності, інтереси, прагнення, спрямованість, статус, авторитет, риси характеру та ін.);

– **принцип відкритості планування та послідовності роботи** (плани мають обговорюватися в групі, бути реальними та враховувати внутрішні і зовнішні резерви групи, бути конкретними і послідовними);

– **принцип актуалізації, диференціації та індивідуалізації завдань** та впливів на студентів (планування роботи в групі із врахуванням можливості її членів, розподіл посильних завдань між членами групи, робота з проблемними студентами);

– **принцип інтеграції зусиль** різних суб'єктів навчально-виховного процесу (залучення психолога, колег по роботі, батьків, адміністрації, академічної групи для досягнення позитивних результатів у навчанні та вихованні студента, його професійному становленні);

– **принцип взаємної відповідальності** куратора і студентів (відповідальність за створення позитивного ставлення до навчання, організації вільного часу та дозвілля, морально-психологічний клімат в групі, реалізацію планів роботи);

– **принцип контролю за роботою та стимулювання діяльності** (регулярний контроль за відвідуванням занять, моніторинг якості навчання і дисципліни студентів у різних сферах життєдіяльності, в

т.ч. і в гуртожитку, своєчасна корекція поведінки та профілактика негативних явищ, таких як зловживання алкоголю, наркотиків, пропозиції до адміністрації щодо заохочення або покарання студентів);

– **принцип підтримки студентів** (активна взаємодія куратора з органами студентського самоврядування, сприяння у реалізації різних заходів, залучення студентів до науково-дослідної роботи, проведення індивідуально-консультативної роботи, допомагати у вирішенні складних життєвих проблем, адаптації);

– **принцип доцільної організації вільного часу** та дозвілля (виявляти здібності студентів, залучати до участі у громадському житті вишу, культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходах, роботі в бібліотеці);

– **принцип звітності за результатами роботи** (звітувати про підсумки якості навчання і дисципліну студентів).

Реалізація даних принципів можлива за умови визначення змісту компонентів, що сприятимуть ефективному становленню куратора академічної групи та виконанню вище зазначених завдань та функцій:

а) організаційний компонент: навчання кураторів організувати свою роботу згідно існуючих положень та планів виховної роботи вишу та користуватися засобами психологічної діагностики особистісних властивостей студентів застосовуючи різні методики, проводити соціологічні вимірювання системи взаємовідносин в групі. Підготовка методичних рекомендацій для організації роботи куратора. Регулярне проведення засідань Ради кураторів і ознайомлення з сучасними методами роботи та обмін досвідом, наставництво молодих кураторів. Заслуховування звітів та ознайомлення з критеріями та показниками оцінки результатів роботи куратора;

б) технологічний компонент: створення умов для розвитку професійно важливої компетентності куратора та особистісних якостей, які дозволяють застосовувати наявні знання та навички, ставити себе на місце суб'єкта виховного впливу, вміти аргументувати свою позицію та вимоги до студентів, сприяти організації роботи різних гуртків,

волонтерських груп, розвитку у студентів стійкого інтересу до навчання, формуванню професійних цінностей та менталітету здатності приймати та виконувати групові рішення;

в) цільовий компонент: виділення основних напрямів та завдань в роботі куратора, розвиток вміння ставити конкретні завдання, цілі як перед окремим студентом, так і перед групою; розвиток здатності зосереджувати увагу на спілкуванні та зворотному зв'язку, орієнтації на тих питаннях, що потребують обов'язкового вирішення, подальшого опрацювання; вдосконалення стилю та манери спілкування, стилю управління групою; вироблення умінь щодо надання консультативної допомоги та сприяння у саморозвитку і самовдосконаленню студентів та органів студентського самоврядування;

г) результативний компонент: спираючись на роботу куратора на розвиток мотивації у студентів до навчання, поглибленого вивчення дисциплін через демонстрацію власного прикладу, орієнтацію на практичне застосування знань, створення позитивних традицій в академічній групі.

Висновки. Аналіз завдань, обов'язків, функцій куратора академічної групи свідчить про те, що у вищому навчальному закладі повинна приділятися значна увага реалізації педагогічних принципів та змісту компонентів необхідних для становлення куратора як педагога, який здатен організувати не лише свою роботу, а й формувати громадянську позицію і водночас виховувати студентів, достатньо ефективно взаємодіяти з ними, впроваджувати соціально значущі заходи та об'єднувати студентський колектив спільними цілями та діяльністю, впливати на вироблення у них почуття взаємної відповідальності, взаємодії, уможливлювати досягнення вагомих результатів в різних сферах життєдіяльності студентського колективу.

Подальшим напрямом досліджень у цій сфері можуть стати питання щодо планування, визначення критеріїв та показників оцінки ефективності роботи куратора академічної групи, організації підтримки та надання допомоги першокурсникам в адаптаційний період.

Література

1. Власова О. Б. Особливості роботи куратора в процесі адаптації студентів I курсу до умов навчання у вищих педагогічних навчальних закладах / О. Б. Власова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 97 / Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, ЧНПУ, 2012. – С. 31-34.
2. Волковницька Т. М. Кураторська година як чинник формування професійних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери / Т. М. Волковницька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 84 / Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, ЧНПУ, 2011. – С. 44-46.
3. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи : [методичні рекомендації] / [під. ред. Н. К. Желябіної]. – Запоріжжя : ЗДІА, 2007. – 67 с.
4. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю : навч. посіб. / Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенєва, О. О. Біла та ін. ; за заг. ред. Т. Ю. Осипової. – К. : Фенікс, 2006. – 288 с.
5. Положення про куратора академічної групи ДВНЗ «Ужгородський національний університет». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.old.uzhnu.edu.ua>. – Назва з екрану.
6. Положення про куратора академічної групи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.socio-lab.osvita.com.ua>. – Назва з екрану.
7. Тіздейл Джон. Ефективне лідерство та менеджмент : практичн. посібн. / Джон Тіздейл, Джефрі Хьюз ; за техн. та наук. ред. Д. В. Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2013. – 142 с.
8. Чебоненко С. О. Зміст роботи куратора навчальної групи щодо формування позитивних традицій в курсантському колективі / С. О. Чебоненко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Вип. 88 / Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів, ЧНПУ, 2011. – С. 254-257.

Tretjak H., doctor of pedagogical sciences, associate professor, professor of department
**TASKS, FUNCTIONS, PRINCIPLES, COMPONENTS AND WORK STYLES
OF AN ACADEMIC GROUP CURATOR IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

The article analyzes the components of an academic group curators' work. The features of the curators' tasks and functions, the positive and negative styles of an academic group management and the principles of the curators' work are considered in the article. The curator's activity is given on the basis of relations in the system of «curator-academic group», «curator-student», «curator-administration of educational establishment», «curator-student's parents». The author determines the content of components (organization component, technological component, aim and result component), which together with style and principles of management make up conditions to effective development of an academic group curator and the tasks and functions imposed on him.

Keywords: Curator of the students' group, tasks and functions of the curator, principles and components of the curators' work.